

OKULÖNCESİ DÖNEMDEKİ ÇOCUKLARIN DUYGUSAL YÜZ İFADELERİNİ TANIMA BECERİLERİNİN ÇEŞİTLİ DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ

Ramazan ARI*
Zarife (Şahin) SEÇER**

ÖZET

Bu araştırmada, anasınıfına devam eden çocukların duygusal yüz ifadelerini tanıma becerilerini etkileyen bazı değişkenler incelenmiştir. Araştırmanın bağımlı değişkeni duygusal yüz ifadelerini tanıma becerileridir. Bağımsız değişkeni ise, sosyo-kültürel faktörler, cinsiyet, anne öğrenim düzeyi, baba öğrenim düzeyi, kardeş sayısıdır. Araştırma evreni Konya İl Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı farklı alt sosyo-kültürel grupları temsil eden Hazım Uluşahin İlköğretim Okulu, Dere Zafer İlköğretim Okulu, Dere Cumhuriyet İlköğretim Okulu, Ilgın Şeker İlköğretim Okulu, Ilgın Atatürk İlköğretim Okulu, Zafer İlköğretim Okuluna devam eden öğrencilerden oluşmaktadır. Örneklem olarak ise bu okulların anasınıfına devam eden çocuklardan seçkisiz olarak saptanan toplam 100 çocuk alınmıştır. Çocukların duygusal yüz ifadelerini tanıma becerileri, mutlu, üzgün, öfkeli, şaşkın yüz ifadelerini gösteren 2 boyutlu standart çizimlerle ölçülmüştür. Bu çizimler Cüceloğlu (1968)'den alınmıştır. Elde edilen veriler, khi-kare istatistiksel analizine göre değerlendirilmiştir. Araştırmadan elde edilen bulgular maddeler halinde aşağıda özetlenmiştir.

1. Alt sosyo-kültürel özellikler, çocukların duygusal yüz ifadelerini tanıma becerilerini etkilemektedir. Bunun yanında, şaşkın yüz ifadesini tanıma becerisinde alt sosyo-kültürel özellikler etkili değildir.
2. Çocukların cinsiyeti, duygusal yüz ifadelerini tanıma becerileri üzerinde etkili değildir.
3. Annenin öğrenim düzeyi, çocukların duygusal yüz ifadelerini tanıma becerileri üzerinde etkilidir. Bunun yanında, şaşkın yüz ifadesini tanıma becerisinde alt sosyo-kültürel özellikler etkili değildir.
4. Babanın öğrenim düzeyi, çocukların duygusal yüz ifadelerini tanıma becerileri üzerinde etkilidir.
5. Kardeş sayısı, duygusal yüz ifadelerini tanıma becerileri üzerinde etkili değildir.

Anahtar Kelimeler: Çocuk, yüz ifadesi, anasınıfı

* Prof. Dr., Selçuk Üniversitesi Meslek Eğitim Fakültesi

** Arş. Gör., Selçuk Üniversitesi Meslek Eğitim Fakültesi

ABSTRACT

In this study some variables which affects the capability of identifying emotional facial expressions of who are attending to nursery school. The dependent variable of the study is the capability of identifying emotional facial expressions. The dependent variables are as follows: socio-cultural factors, sex, level of mother's education, level of father's education and number of brothers or sisters. The scope of the study consist of the students who are attending to Hazım Uluşahin Primary School, Dere Zafer School, Dere Cumhuriyet School, Ilgın Şeker School, Ilgın Atatürk School, Zafer School which rehearse different sub-socio-cultural groups, related to Administration of National Education in Konya. Totally 100 children, who are attending to the nursery schools of these primary schools are taken as a sample who are determined without selection. The capabilities of identifying emotional facial expressions of children are measured by two dimensional standart drawings that show the happy, sad, angry, suprised facial ex²pressions. These drawings are taken from Cüceloğlu (1968). The acquired data are evaluated according to the statistical analysis of khi-kare.

The findings that are acquired from the study are summarized as follows:

1. Being in sub-socio-cultural group affects the capabilities of identifying emotional facial expressions of children Besides being in sub-socio-cultural group is not effective on the capability of identifying suprised emotional facial expression .
2. The sex² of children is not effective on the capabilities of identifying emotional facial expressions of children.
3. The level of mother's education is effective on the capabilities of identifying emotional facial expressions of children. Besides being the level mother's education is not effective on the capability of identifying suprised emotional facial expression.
4. The level of father's education is effective on the capabilities of identifying emotional facial expressions of children.
5. The number of brothers or sisters is is not effective on the capabilities of identifying emotional facial expressions of children.

Keywords: Children, emotional facial expressions, nursery school

GİRİŞ

İletişim, tüm canlılar, özellikle insanlar arasında yüzyıllardan beri süregelen temel bir olgudur (Dönmezer, 1999). İnsanlar farklı şekillerde iletişim kurarlar. Bunlardan en önemlisi dil ile kurulan iletişimdir. Dil, bir iletişim, düşünme ve öğrenme aracıdır. Dili içinde yaşadığımız toplumda kazanır, evrene ilişkin bilgiyi dil ile tanır, kültürün devamını yine dil ile sağlayabiliriz. Pek çok bilim adamı,

Okulöncesi Dönemdeki Çocukların Duygusal Yüz İfadelerini Tanıma Becerilerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi

insan iletişimini diğer sistemlerden üstün kılan davranışın konuşma yolu ile dili kullanabilme olduğu görüşünde birleşmektedir. Ancak dil tek iletişim yolu değildir. İnsanlar dil ile iletişim kurmayı öğrenmeden önce, beden dili iletişim kurmuşlardır (Doğru, 1999).

İyi bir dinleyici, iletişim kurduğu kişinin yalnız söylediklerini değil, yüzü, eli, kolu ve bedeni ile yaptıklarını da duyar. Çünkü yüz ifadeleri, el kol hareketleri, beden duruş tarzı, sesin tonu gibi sözsüz mesajlar kullanarak daha etkili bir iletişim kurulmaktadır. Sözlü bir iletişimin tümüyle anlaşılabilmesi için mesaj alan kişi karşısındaki kişinin kullandığı sözcükler kadar, sözsüz mesajlarına da dikkat etmelidir (Jongeward ve James, 1993). İletişimde, mesaj alış-verişinin ancak küçük bir bölümünü sözlü mesajlar oluşturur. Yüz ifadeleri, el kol hareketleri, ses tonu gibi sözsüz mesajlar, iletişimde kullanılan mesajların büyük bir bölümünü kapsar (Cüceloğlu, 1997).

Sözsüz iletişim alanında, uzmanlaşması en güç konulardan biri yüz ifadeleridir (Ailes ve Kraushar, 1999). Yüz karmaşık bir iletişim sistemi oluşturmaktadır (Cüceloğlu, 1997). Çocuklar, sözlü olmayan gönderileri doğru olarak yorumlanıp, uygun tepkiyi verebildiği oranda çevresi ile uyum içinde olabilmektedir. İletişim alanında öneme sahip olan bu becerinin gelişiminde aile ve aile içi faktörler etkin rol oynamaktadır. Çocukların yüz ifadelerini tanıma becerilerinin gelişiminin desteklenmesi için çocuğun ana baba ve diğer aile fertleriyle sağlıklı bir iletişim kurmaları gerekmektedir. Etkili iletişim ana-baba ve çocukların karşılıklı olarak duygu ve düşüncelerin anlamalarını sağlamaktadır. Etkili iletişim kurulan bir aile ortamında yetişen çocuk kendine güvenen, bağımsız, özerk bir kişilik yapısı geliştirir. Etkili iletişim kurma ve etkili iletişim kurarken yüz ifadelerini doğru teşhis etme becerisi kişiler arası oluşabilecek iletişim çatışmalarına karşı çocuğu koruyacaktır. İletişim çatışması yaşamayan çocuk çevresi ve yaşantısı üzerinde kontrol duygusu kazanmanın yanında sağlıklı iletişim kurma becerilerine sahip olacaktır. Çocuğun sosyal ve ruhsal gelişimi üzerinde etkisi olan iletişim kurma becerilerinin gelişimi için evde aileye okulda öğretmenlere bu konuda çocuğu desteklemeleri için büyük görevler düşmektedir. Çünkü, okulöncesi dönemde temel duygusal yüz ifadelerini tanımlamayı kazanır (Pollak, Cicchetti, Hornung & Reed, 2000).

Problem Cümlesi

Sosyo-kültürel özellikler, cinsiyet, anne-baba öğrenim düzeyi, kardeş sayısı ana sınıfına devam eden çocukların duygusal yüz ifadelerini tanıma becerilerini etkilemekte midir?

Alt Problemler

Temel problem cümlesine bağlı olarak geliştirilen alt problemler aşağıdaki gibi sıralanmıştır:

1. Alt sosyo-kültürel özellikler, çocukların duygusal yüz ifadelerini tanıma becerilerini etkilemekte midir?
2. Cinsiyet, çocukların duygusal yüz ifadelerini tanıma becerilerini etkilemekte midir?
3. Anne öğrenim düzeyi, çocukların duygusal yüz ifadelerini tanıma becerilerini etkilemekte midir?
4. Babanın öğrenim düzeyi, çocukların duygusal yüz ifadelerini tanıma becerilerini etkilemekte midir?
5. Kardeş sayısı, çocukların duygusal yüz ifadelerini tanıma becerilerini etkilemekte midir?

YÖNTEM

Araştırma Modeli: Araştırmada genel tarama modeli kullanılmıştır.

Evren ve Örneklem: Araştırmanın evrenini Konya İl Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı, Hazım Uluşahin İlköğretim Okulu, Dere Cumhuriyet İlköğretim Okulu, Zafer İlköğretim Okulu, Ilgın Atatürk İlköğretim Okulu ve Ilgın Şeker İlköğretim Okulu öğrencileri oluşturmaktadır. Örneklemi ise bu okulların anasınıfına devam eden çocuklardan seçkisiz olarak saptanan 100 çocuk oluşturmaktadır. Şehir alt kültürünü yansıtan Hazım Uluşahin İlköğretim Okulundan 37, kasaba alt kültürünü yansıtan Ilgın Atatürk İlköğretim Okulu ve Ilgın Şeker İlköğretim Okulundan 32, köy alt kültürünü yansıtan Dere Cumhuriyet İlköğretim Okulu, Zafer İlköğretim Okulundan 31 çocuk olmak üzere toplam 100 çocuk örnekleme alınmıştır.

Veri Toplama Araçları: Araştırmada kullanılan mutlu, üzgün, öfkeli, şaşkın yüz ifadelerini gösteren iki boyutlu standart çizimler Cüceloğlu (1968)'den alınmıştır. Duygusal yüz ifadeleri 5 cm çapındaki daireler içine bilgisayarda çizilmiş ve 10.5x215 cm'lik kartlar üzerine yerleştirilerek çocuklara sırayla gösterilmiştir. Hazırlanan bu kartlar çocukların mutlu, üzgün, öfkeli, şaşkın duygusal yüz ifadelerini tanıma görevleri için kullanılmıştır.

Puanlama:Duygusal yüz ifadelerini tanıma becerileri ile ilgili puanlama tanıyor, tanımiyor olarak yapılmıştır. Uygulama anasınıfından ayrı bir odada gerçekleştirilmiştir. Çocuğun dikkati konuya çekildikten sonra konuyla ilgili

Okulöncesi Dönemdeki Çocukların Duygusal Yüz İfadelerini Tanıma Becerilerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi

kartlar sırayla gösterilmiştir. “Bu resimde ne görüyorsun?” “Sence bu ne olabilir?” gibi sorular sorularak çocuğun verdiği cevaplar kaydedilmiştir. Örneğin, çocuğa mutlu yüz ifadesi çizimi gösterilip çocuğa gerekli sorular sorulduktan sonra çocuk bu çizimi tanıyorsa 1 puan, tanıyamıyorsa ve yanlış cevaplar veriyorsa 0 puan verilmiştir. Uygulamanın ayrı bir odada yapılması çocukların birbirlerini etkilemesini önlemiştir. Ayrıca çocuğun bütün dikkatini çizimlere vermesini sağlamıştır.

BULGULAR

Birinci alt problemle ilgili olarak, çocukların geldiği alt sosyo-kültürel grupla mutlu, üzgün, öfkeli, şaşkın duygusal yüz ifadeleri tanıma becerileri arasında ilişki olup olmadığı sınanmıştır. Elde edilen χ^2 istatistiksel analizi sonuçları tablo1, tablo 2, tablo 3, tablo 4’de sırasıyla sunulmuştur.

Tablo 1. Alt Sosyo-Kültürel Özelliklere Göre Mutlu Duygusal Yüz İfadesini Tanıma Becerisine İlişkin Bulgular

Sosyo-Kültürel Grup	Mutlu Duygusal Yüz İfadesini Tanıma Becerisi					
	Tanımıyor		Tanıyor		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
Şehir Alt Kültürü	-	-	37	52.86	37	37.00
Kasaba Alt Kültürü	12	40.00	20	28.57	32	32.00
Köy Alt Kültürü	18	60.00	13	18.57	31	31.00
TOPLAM	30	100.00	70	100.00	100	100.00
CHI-SQUARE						
X ² : 28.341		SD:2		p<0.01 Önemli		

Tablo 1’de görüldüğü gibi şehir alt kültüründen gelen çocukların %52.86’sı mutlu yüz ifadesini tanımışlardır. Kasaba alt kültüründen gelen çocukların %28.57’si tanırken %40.00 tanımamıştır. Köy alt kültüründen gelenlerin ise %18.57’si tanırken %60.00’ı bu ifadeyi tanımamıştır. Bu sonuçlara göre mutlu yüz ifadesini tanıma becerisinde şehir alt kültüründen gelen çocukların kasaba ve köy alt kültüründen gelen çocuklara göre daha avantajlı oldukları gözlenmektedir. Ayrıca bu farklılığının istatistiksel olarak 0.01 düzeyinde anlamlı olduğu bulunmuştur.

Tablo 2. Alt Sosyo-Kültürel Özelliklere Göre Üzgün Duygusal Yüz İfadesini Tanıma Becerisine İlişkin Bulgular

Sosyo-Kültürel Grup	Üzgün Duygusal Yüz İfadesini Tanıma Becerisi					
	Tanımıyor		Tanıyor		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
Şehir Alt Kültürü	1	3.70	36	52.86	37	37.00
Kasaba Alt Kültürü	9	33.33	23	28.57	32	32.00
Köy Alt Kültürü	17	62.96	14	18.57	31	31.00
TOPLAM	27	100.00	73	100.00	100	100.00
CHI-SQUARE						X ² : 23.292 SD:2 p<0.01 Önemli

Tablo 2 incelendiğinde üzgün yüz ifadesini tanıma becerisi ile alt sosyo-kültürel özellikler arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Şehir alt kültüründen gelen çocukların %52.86'sı mutlu yüz ifadesini tanırken %3.70'i tanımamıştır. Kasaba alt kültüründen gelen çocukların %28.57'si tanırken %33.33 tanımamıştır. Köy alt kültüründen gelenlerin ise %18.57'si tanırken %62.96'sı bu ifadeyi tanımamıştır. Elde edilen istatistiksel sonuçlara göre üzgün yüz ifadesini en fazla oranda tanıyan grup şehir alt kültüründen gelirken en az oranda tanıyan grupta köy alt kültüründen gelmektedir.

Tablo 3. Alt Sosyo-Kültürel Özelliklere Göre Öfkeli Duygusal Yüz İfadesini Tanıma Becerisine İlişkin Bulgular

Sosyo-Kültürel Grup	Öfkeli Duygusal Yüz İfadesini Tanıma Becerisi					
	Tanımıyor		Tanıyor		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
Şehir Alt Kültürü	4	8.89	33	60.00	37	37.00
Kasaba Alt Kültürü	20	44.44	12	21.82	32	32.00
Köy Alt Kültürü	21	46.67	10	18.18	31	31.00
TOPLAM	45	100.00	55	100.00	100	100.00
CHI-SQUARE						X ² : 27.912 SD:2 p<0.01 Önemli

Tablo 3'de görüldüğü gibi şehir alt kültüründen gelen çocukların öfkeli yüz ifadesini en fazla (%60.00) oranda tanıdıkları, köy alt kültüründen gelen

Okulöncesi Dönemdeki Çocukların Duygusal Yüz İfadelerini Tanıma Becerilerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi

çocukların ise öfkeli yüz ifadesini en az (%18.18) oranda tanıdıkları bulunmuştur. Buna göre alt sosyo-kültürel grupla öfkeli duygusal yüz ifadesini tanıma becerisi arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($p < 0.01$).

Tablo 4. Alt Sosyo-Kültürel Özelliklere Göre Şaşkın Duygusal Yüz İfadelerini Tanıma Becerisine İlişkin Bulgular

Sosyo-Kültürel Grup	Şaşkın Duygusal Yüz İfadelerini Tanıma Becerisi					
	Tanımıyor		Tanıyor		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
Şehir Alt Kültürü	29	33.72	8	57.14	37	37.00
Kasaba Alt Kültürü	27	31.40	5	35.71	32	32.00
Köy Alt Kültürü	30	34.88	1	7.14	31	31.00
TOPLAM	86	100.00	14	100.00	100	100.00
CHI-SQUARE X ² : 4.844 SD:2 p>0.01 Önemsiz						

Tablo 4'e göre şehir alt kültüründen gelen çocukların %57.14'ü şaşkın yüz ifadesini tanıırken %33.72'si tanımamıştır. Kasaba alt kültüründen gelen çocukların %35.71'i tanıırken %31.40'ı tanımamıştır. Köy alt kültüründen gelenlerin ise %7.14'ü tanıırken %34.88'i bu ifadeyi tanımamıştır. Bu sonuçlara göre şaşkın yüz ifadesini tanıma becerisi ile alt sosyo- kültürel grup arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($p > 0.01$).

İkinci alt problemde ise çocuğun cinsiyetine göre dört temel duygusal yüz ifadesini tanıma becerisi arasında ilişki olup olmadığı aranmıştır. Yapılan χ^2 istatistiksel analizi sonuçları da tablolar halinde sunulmuştur.

Tablo 5'de görüldüğü gibi kız çocukların %51.43'ü mutlu yüz ifadesini tanıırken %50.00'ı tanımamıştır. Erkek çocukların ise %48.57'si mutlu yüz ifadesini tanıırken %50.00'ı tanımamıştır. Araştırma sonucunda elde edilen verilere uygulanan χ^2 testine göre kız ve erkek çocukların mutlu duygusal yüz ifadesini tanıma becerileri arasında anlamlı bir fark olmadığı bulunmuştur ($p > 0.05$).

Tablo 5. Cinsiyete Göre Mutlu Duygusal Yüz İfadesini Tanıma Becerisine İlişkin Bulgular

Cinsiyet	Mutlu Duygusal Yüz İfadesini Tanıma Becerisi					
	Tanımıyor		Tanıyor		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
Kız	15	50.00	36	51.43	51	51.00
Erkek	15	50.00	34	48.57	49	49.00
TOPLAM	30	100.00	70	100.00	100	100.00
CHI-SQUARE X ² : 0.017 SD:1 p>0.05 Önemsiz						

Tablo 6. Cinsiyete Üzgün Duygusal Yüz İfadesini Tanıma Becerisine İlişkin Bulgular

Cinsiyet	Üzgün Duygusal Yüz İfadesini Tanıma Becerisi					
	Tanımıyor		Tanıyor		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
Kız	15	55.56	36	49.32	51	51.00
Erkek	12	44.44	37	50.68	49	49.00
TOPLAM	27	100.00	73	100.00	100	100.00
CHI-SQUARE X ² : 0.307 SD:1 p>0.05 Önemsiz						

Tablo 6’da görüldüğü gibi kız çocukların %55.56’sı (15 kişi) üzgün yüz ifadesini tanımazken %49.32’si (36 kişi) tanımıştır. Erkek çocukların ise %44.44’ü üzgün yüz ifadesini tanımazken %50.68’i (37 kişi) tanımıştır. Elde edilen sonuçlara göre kız ve erkek çocukların üzgün duygusal yüz ifadesini tanıma becerileri arasında anlamlı bir fark yoktur ($p>0.05$).

Tablo 7’de görüldüğü gibi, x^2 sonucuna göre kız çocukların %52.73’ü öfkeli yüz ifadesini tanıırken %48.89’u tanımamıştır. Erkek çocukların ise %47.27’si öfkeli yüz ifadesini tanıırken %51.11’i tanımamıştır. Bu sonuçlara göre kız ve erkek çocukların öfkeli duygusal yüz ifadesini tanıma becerileri arasında anlamlı bir fark yoktur ($p>0.05$).

Okulöncesi Dönemdeki Çocukların Duygusal Yüz İfadelerini Tanıma Becerilerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi

Tablo 7. Cinsiyete Göre Öfkeli Duygusal Yüz İfadesini Tanıma Becerisine İlişkin Bulgular

Cinsiyet	Öfkeli Duygusal Yüz İfadesini Tanıma Becerisi					
	Tanımıyor		Tanıyor		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
Kız	22	48.89	29	52.73	51	51.00
Erkek	23	51.11	26	47.27	49	49.00
TOPLAM	46	100.00	55	100.00	100	100.00
CHI-SQUARE X ² : 0.146 SD:1 p>0.05 Önemsiz						

Tablo 8. Cinsiyete Göre Şaşkın Duygusal Yüz İfadesini Tanıma Becerisine İlişkin Bulgular

Cinsiyet	Şaşkın Duygusal Yüz İfadesini Tanıma Becerisi					
	Tanımıyor		Tanıyor		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
Kız	46	53.49	5	35.71	51	51.00
Erkek	40	46.51	9	64.29	49	49.00
TOPLAM	86	100.00	14	100.00	100	100.00
CHI-SQUARE X ² : 0.017 SD:1 p>0.05 Önemsiz						

Tablo 8'e göre kız çocukların %53.49'u erkek çocukların ise %46.51'i şaşkın yüz ifadesini tanımamıştır. Ayrıca kız çocukların %35.71 erkek çocukların ise %64.29'u şaşkın yüz ifadesini tanımıştır. Yapılan x² istatistiksel analizine göre ise kız ve erkek çocukların şaşkın yüz ifadesini tanıma becerileri arasında 0.05 düzeyinde anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır.

Üçüncü alt problemle ilgili olarak anne öğrenim düzeyi ile çocukların mutlu, üzgün, öfkeli ve şaşkın duygusal yüz ifadelerini tanıma becerileri arasında ilişki olup olmadığı x² istatistiksel analiz tekniği ile sınıanmıştır. Elde edilen analiz sonuçları tablolar halinde sunulmuştur.

Tablo 9 incelendiğinde, ilköğretim mezunu annelerin çocuklarının %80.00'i mutlu yüz ifadesini tanımazken, üniversite mezunu annelerin çocuklarının %3.33'ü tanımamıştır. Annelerin eğitim düzeyi ile çocukların mutlu yüz ifadesini tanıma becerisi arasındaki ilişki istatistiksel olarak 0.01 düzeyinde önemli bulunmuştur.

Tablo 9. Anne Öğrenim Düzeyine Göre Mutlu Duygusal Yüz İfadesini Tanıma Becerisine İlişkin Bulgular

Anne Öğrenim Düzeyi	Mutlu Duygusal Yüz İfadesini Tanıma Becerisi					
	Tanımiyor		Tanıyor		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
İlköğretim Mezunu	24	80.00	25	35.72	49	49.00
Lise Mezunu	5	16.67	21	30.00	26	26.00
Üniversite Mezunu	1	3.33	24	34.29	25	25.00
TOPLAM	30	100.00	70	100.00	100	100.00
CHI-SQUARE		X ² : 17.889	SD:2	p<0.01 Önemli		

Tablo 10 incelendiğinde, ilköğretim mezunu annelerin çocuklarının %81.48'i üzgün yüz ifadesini tanımazken, üniversite mezunu annelerin çocuklarının %3.70'i üzgün yüz ifadesini tanımamıştır. Elde edilen bu sonuçlara göre annelerin eğitim düzeyi ile çocukların üzgün yüz ifadesini tanıma becerisi arasındaki ilişki istatistiksel olarak 0.01 düzeyinde önemli bulunmuştur.

Tablo 10. Anne Öğrenim Düzeyine Göre Üzgün Duygusal Yüz İfadesini Tanıma Becerisine İlişkin Bulgular

Anne Öğrenim Düzeyi	Üzgün Duygusal Yüz İfadesini Tanıma Becerisi					
	Tanımiyor		Tanıyor		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
İlköğretim Mezunu	22	81.48	27	36.99	49	49.00
Lise Mezunu	4	14.81	22	30.14	26	26.00
Üniversite Mezunu	1	3.70	24	32.88	25	25.00
TOPLAM	27	100.00	73	100.00	100	100.00
CHI-SQUARE		X ² : 16.453	SD:2	p<0.01 Önemli		

Okulöncesi Dönemdeki Çocukların Duygusal Yüz İfadelerini Tanıma Becerilerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi

Tablo 11 incelendiğinde, ilköğretim mezunu annelerin çocuklarının %71.11'i lise mezunu annelerin çocuklarının %22.22'si, üniversite mezunu annelerin çocuklarının %6.66'sı öfkeli yüz ifadesini tanıyamamışlardır. Buna göre annelerin eğitim düzeyi ile çocukların öfkeli yüz ifadesini tanıma becerisi arasındaki ilişki 0.01 düzeyinde önemlidir.

Tablo 11. Annenin Öğrenim Düzeyine Göre Öfkeli Duygusal Yüz İfadesini Tanıma Becerisine İlişkin Bulgular

Anne Öğrenim Düzeyi	Öfkeli Duygusal Yüz İfadesini Tanıma Becerisi					
	Tanımiyor		Tanıyor		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
İlköğretim Mezunu	32	71.11	17	30.91	49	49.00
Lise Mezunu	10	22.22	16	29.09	26	26.00
Üniversite Mezunu	3	6.66	22	40.00	25	25.00
TOPLAM	45	100.00	55	100.00	100	100.00
CHI-SQUARE X ² : 19.613 SD:2 p<0.01 Önemli						

Tablo 12. Annenin Öğrenim Düzeyine Göre Şaşkın Duygusal Yüz İfadesini Tanıma Becerisine İlişkin Bulgular

Anne Öğrenim Düzeyi	Şaşkın Duygusal Yüz İfadesini Tanıma Becerisi					
	Tanımiyor		Tanıyor		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
İlköğretim Mezunu	46	53.49	3	21.43	49	49.00
Lise Mezunu	21	24.42	5	35.71	26	26.00
Üniversite Mezunu	19	22.10	6	42.86	25	25.00
TOPLAM	86	100.00	14	100.00	100	100.00
CHI-SQUARE X ² : 3.29 SD:2 p>0.01 Önemsiz						

* İki sınıfın beklenen frekansı 5'ten küçük olduğu için x², Yates düzeltmesi yapılarak hesaplanmıştır.

Tablo 12 incelendiğinde, ilköğretim mezunu annelerin çocuklarının %21.43'ü, lise mezunu annelerin çocuklarının %35.71'i, üniversite mezunu

Ramazan ARI – Zarife (Şahin) SEÇER

annelerin çocuklarının %42.86'sı şaşkın yüz ifadesini tanımamaktadırlar. Elde edilen bu sonuçlar istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır.

Dördüncü alt problemle ilgili olarak baba öğrenim düzeyi ile çocukların mutlu, üzgün, öfkeli ve şaşkın duygusal yüz ifadelerini tanıma becerileri arasında ilişki olup olmadığı χ^2 istatistiksel analiz tekniği ile sınanmıştır. Elde edilen analiz sonuçları tablolar halinde sunulmuştur.

Tablo 13'e göre, ilköğretim mezunu babaların çocuklarının %63.33'ü, lise mezunu babaların çocuklarının %23.33'ü, üniversite mezunu babaların çocuklarının %13.33'ü mutlu yüz ifadesini tanımamışlardır. Buna göre babaların eğitim düzeyi ile çocukların mutlu yüz ifadesini tanıma becerisi arasındaki ilişki istatistiksel olarak 0.01 düzeyinde önemli bulunmuştur.

Tablo 13. Baba Öğrenim Düzeyine Göre Mutlu Duygusal Yüz İfadesini Tanıma Becerisine İlişkin Bulgular

Baba Öğrenim Düzeyi	Mutlu Duygusal Yüz İfadesini Tanıma Becerisi					
	Tanımıyor		Tanıyor		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
İlköğretim Mezunu	19	63.33	15	21.43	34	34.00
Lise Mezunu	7	23.33	25	35.71	32	32.00
Üniversite Mezunu	4	13.33	30	42.86	34	34.00
TOPLAM	30	100.00	70	100.00	100	100.00
CHI-SQUARE X ² : 17.236 SD:2 p<0.01 Önemli						

Tablo 14. Baba Öğrenim Düzeyine Göre Üzgün Duygusal Yüz İfadesini Tanıma Becerisine İlişkin Bulgular

Baba Öğrenim Düzeyi	Üzgün Duygusal Yüz İfadesini Tanıma Becerisi					
	Tanımıyor		Tanıyor		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
İlköğretim Mezunu	17	62.96	17	23.29	34	49.00
Lise Mezunu	6	22.22	26	35.62	32	26.00
Üniversite Mezunu	4	14.81	30	41.10	34	25.00
TOPLAM	27	100.00	73	100.00	100	100.00
CHI-SQUARE X ² : 14.234 SD:2 p<0.01 Önemli						

Okulöncesi Dönemdeki Çocukların Duygusal Yüz İfadelerini Tanıma Becerilerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi

Tablo 14 incelendiğinde, ilköğretim mezunu babaların çocuklarının %62.96'sı üzgün yüz ifadesini tanımazken, lise mezunu babaların çocuklarının %22.22'si, üniversite mezunu babaların çocuklarının %14.81'i üzgün yüz ifadesini tanımamıştır. Baba öğrenim düzeyi ile çocukların üzgün yüz ifadesini tanıma becerileri arasındaki ilişki khi-kare istatistiksel analizine göre önemli çıkmıştır ($\chi^2= 14.234$, $p<0.01$).

Tablo 15 incelendiğinde, ilköğretim mezunu babaların çocuklarının %53.33'ünün, lise mezunu babaların çocuklarının %31.11'inin, üniversite mezunu babaların çocuklarının %15.56'sının öfkeli yüz ifadesini tanımadıkları görülmektedir. Buna göre babaların eğitim düzeyi ile çocukların öfkeli yüz ifadesini tanıma becerisi arasındaki ilişki 0.01 düzeyinde önemlidir.

Tablo 15. Baba Öğrenim Düzeyine Göre Öfkeli Duygusal Yüz İfadelerini Tanıma Becerisine İlişkin Bulgular

Baba Öğrenim Düzeyi	Öfkeli Duygusal Yüz İfadelerini Tanıma Becerisi					
	Tanımıyor		Tanıyor		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
İlköğretim Mezunu	24	53.33	10	18.18	34	34.00
Lise Mezunu	14	31.11	18	32.73	32	32.00
Üniversite Mezunu	7	15.56	27	49.09	34	34.00
TOPLAM	45	100.00	55	100.00	100	100.00
CHI-SQUARE						$X^2: 17.201$ SD:2 $p<0.01$ Önemli

Tablo 16. Baba Öğrenim Düzeyine Göre Şaşkın Duygusal Yüz İfadelerini Tanıma Becerisine İlişkin Bulgular

Baba Öğrenim Düzeyi	Şaşkın Duygusal Yüz İfadelerini Tanıma Becerisi					
	Tanımıyor		Tanıyor		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
İlköğretim Mezunu	32	37.21	2	14.29	34	34.00
Lise Mezunu	30	34.88	2	14.29	32	32.00
Üniversite Mezunu	24	27.91	10	71.43	34	34.00
TOPLAM	86	100.00	14	100.00	100	100.00
CHI-SQUARE						$X^2: 3.29$ SD:2 $p<0.01$ Önemli

Ramazan ARI – Zarife (Şahin) SEÇER

* İki sınıfın beklenen frekansı 5'ten küçük olduğu için χ^2 , Yates düzeltmesi yapılarak hesaplanmıştır.

Tablo 16'ya göre, ilköğretim mezunu babaların çocuklarının %14.29'u şaşkın yüz ifadesini tanıırken, %37.21'i tanımamıştır. Lise mezunu babaların çocuklarının ise %14.29'u tanıırken, %34.88'i tanımamıştır. Üniversite mezunu babaların çocuklarının %71.43'ü tanıırken, %27.91'i şaşkın yüz ifadesini tanımamaktadırlar. Buna göre baba öğrenim düzeyi ile çocukların şaşkın yüz ifadesini tanıma becerisi arasındaki ilişki istatistiksel açıdan önemli bulunmuştur.

Beşinci alt problemle ilgili olarak kardeş sayısı ile çocukların mutlu, üzgün, öfkeli, şaşkın duygusal yüz ifadelerini tanıma becerileri arasında ilişki olup olmadığı χ^2 istatistiksel analizi ile test edilmiştir. Elde edilen χ^2 istatistiksel analizi sonuçları mutlu, üzgün, öfkeli, şaşkın yüz ifadelerini tanıma durumlarına göre sırasıyla tablo 17, tablo18, tablo 19, tablo 20'de sunulmuştur.

Tablo 17. Kardeş Sayısına Göre Mutlu Duygusal Yüz İfadesini Tanıma Becerisine İlişkin Bulgular

Kardeş Sayısı	Mutlu Duygusal Yüz İfadesini Tanıma Becerisi					
	Tanımıyor		Tanıyor		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
0-1 Kardeş	20	66.67	54	77.14	74	74.00
2 ve Üzeri Kardeş	10	33.33	16	22.86	26	26.00
TOPLAM	30	100.00	70	100.00	100	100.00
CHI-SQUARE		X ² : 1.198	SD:1	p>0.05 Önemsiz		

Tablo 17 incelendiğinde kardeşi olmayan veya 1 kardeşi olan çocukların %66.67'si mutlu yüz ifadesini tanımazken %77.14'ü mutlu yüz ifadesini tanımıştır. 2 ve daha fazla kardeşi olan çocukların %33.33'ü mutlu yüz ifadesini tanımazken %22.86'sı ise tanımıştır. Yapılan χ^2 istatistiksel analizine göre kardeş sayısı ile mutlu yüz ifadesini tanıma becerisi arasında ilişki 0.05 düzeyinde önemsiz bulunmuştur.

Okulöncesi Dönemdeki Çocukların Duygusal Yüz İfadelerini Tanıma Becerilerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi

Tablo 18. Kardeş Sayısına Göre Üzgün Duygusal Yüz İfadesini Tanıma Becerisine İlişkin Bulgular

Kardeş Sayısı	Üzgün Duygusal Yüz İfadesini Tanıma Becerisi					
	Tanımıyor		Tanıyor		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
0-1 Kardeş	19	70.37	55	75.34	74	74.00
2 ve Üzeri Kardeş	8	29.63	18	24.66	26	26.00
TOPLAM	27	100.00	73	100.00	100	100.00
CHI-SQUARE X ² : 0.253 SD:1 p>0.05 Önemsiz						

Tablo 18'e göre kardeşi olmayan veya 1 kardeşi olan çocukların %70.37'si üzgün yüz ifadesini tanımazken %75.34'ü üzgün yüz ifadesini tanımıştır. 2 ve daha fazla kardeşi olan çocukların ise %29.63'ü üzgün yüz ifadesini tanımazken %24.66'sı ise üzgün yüz ifadesini tanımıştır. Yapılan x² istatistiksel analizine göre kardeş sayısı ile üzgün yüz ifadesini tanıma becerisi arasında ilişki 0.05 düzeyinde önemsiz bulunmuştur.

Tablo 19 incelendiğinde kardeşi olmayan veya 1 kardeşi olan çocukların %66.67'si öfkeli yüz ifadesini tanımazken %80.00 öfkeli yüz ifadesini tanımıştır. 2 ve daha fazla kardeşi olan çocukların %33.33'ü öfkeli yüz ifadesini tanımazken %20.00 ise tanımıştır. Yapılan x² istatistiksel analizine göre kardeş sayısı ile öfkeli yüz ifadesini tanıma becerisi arasında ilişki 0.05 düzeyinde önemsiz bulunmuştur.

Tablo 19. Kardeş Sayısına Göre Öfkeli Duygusal Yüz İfadesini Tanıma Becerisine İlişkin Bulgular

Kardeş Sayısı	Öfkeli Duygusal Yüz İfadesini Tanıma Becerisi					
	Tanımıyor		Tanıyor		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
0-1 Kardeş	30	66.67	44	80.00	74	74.00
2 ve Üzeri Kardeş	15	33.33	11	20.00	26	26.00
TOPLAM	45	100.00	55	100.00	100	100.00
CHI-SQUARE X ² : 2.287 SD:1 p>0.05 Önemsiz						

Tablo 20. Kardeş Sayısına Göre Şaşkın Duygusal Yüz İfadesini Tanıma Becerisine İlişkin Bulgular

Kardeş Sayısı	Şaşkın Duygusal Yüz İfadesini Tanıma Becerisi					
	Tanımıyor		Tanıyor		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
0-1 Kardeş	64	74.42	10	71.43	74	74.00
2 ve Üzeri Kardeş	22	25.58	4	28.57	26	26.00
TOPLAM	86	100.00	14	100.00	100	100.00
CHI-SQUARE X ² : 0.056 SD:1 p>0.05 Önemsiz						

Tablo 20’de görüldüğü gibi kardeşi olmayan veya 1 kardeşi olan çocukların %74.42’si şaşkın yüz ifadesini tanımazken %71.43’ü tanımıştır. 2 ve daha fazla kardeşi olan çocukların %25.58’i şaşkın yüz ifadesini tanımazken %28.57’si ise tanımıştır. Yapılan x² istatistiksel analizine göre kardeş sayısı ile şaşkın yüz ifadesini tanıma becerisi arasında ilişki 0.05 düzeyinde önemsiz bulunmuştur.

TARTIŞMA ve YORUM

Alt Sosyo-Kültürel Özellikler ve Duygusal Yüz İfadelerini Tanıma Becerileri: Araştırma sonuçlarına göre çocukların mutlu, üzgün ve öfkeli yüz ifadelerini tanıma becerilerinde alt kültürel özelliklere göre anlamlı farklılıklar bulunmasına rağmen, şaşkın yüz ifadesini tanıma becerilerinde anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır. Şehir ve kasaba alt kültüründen gelen çocukların mutlu, üzgün ve öfkeli yüz ifadelerini köy alt kültüründen gelen çocuklara göre daha fazla tanımalarının nedeni olarak bu kültürlerde yetişen çocukların daha fazla sayıda insanla iletişime girmelerinin gerekliliğinden olduğu söylenebilir. Güne ailesi ile iletişim kurup başlayan çocuk okuluna gidene kadar servis şoförü, servisteki arkadaşları ardından okulda öğretmeni, arkadaşları ve diğer kişilerle iletişime girmeleri beklenebilir. Köy alt kültüründen gelen çocukların yaşadıkları ortam ve bu ortamda bulunan insan sayısının azlığı ve çevrenin çocuğun iletişime girmek için uygunsuzluğu bu alt kültürden gelen çocukların bu konuda yetersiz kalmalarına neden olarak gösterilebilir. Ayrıca şehir alt kültüründe yetişen çocukların ebeveynlerinin eğitim düzeyinin daha yüksek olduğu beklentisi bu ebeveynlerin çocuklarının iletişim becerileri ile ilgili daha duyarlı olmalarına ve çocukları ile daha fazla iletişime girmelerine neden olabilmektedir. Köy alt kültüründen gelen çocukların ailelerinin eğitim düzeylerinin daha düşük olması ve bu ailelerin çocuğun bakımı ve eğitimi dışında kendilerinden beklenen bir çok iş olması nedeni ile çocuklarıyla iş yoğunluğundan dolayı daha az iletişim kurmaları beklenmektedir. Bu da

Okulöncesi Dönemdeki Çocukların Duygusal Yüz İfadelerini Tanıma Becerilerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi

çocukların duygusal yüz ifadelerini tanıma becerilerinde akranlarına göre geri kalmalarının sebebi olarak gösterilebilir. Diğer yandan şaşkın yüz ifadesini tanıma becerilerinde alt kültürel özelliklere göre farklılık bulunmamıştır. Bu çocuğun bu yüz ifadesini tanıma ile ilgili yeterli olgunluğa erişmemesinden kaynaklandığı söylenebilir. Nitekim araştırmacılara göre beş yaşa kadar çocuklar şaşkınlık ifadesini isimlendirmekte güçlük çekmektedir (Dinçer, 1995).

Cinsiyete ve Duygusal Yüz İfadelerini Tanıma Becerileri: Erkek ve kız çocukların mutlu, üzgün, öfkeli ve şaşkın yüz ifadelerini tanıma becerilerinde anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır. Bu da beklenen bir sonuçtur. Diğer yandan yapılan konu ile ilgili yapılan bazı araştırmalarda duygusal yüz ifadelerini tanıma becerilerinde kızlar lehine olan çok az cinsiyet farkına rastlanırken bazılarında da cinsiyet farkına rastlanmamıştır (Sayıl, 1996).

Anne ve Babanın Öğrenim Düzeyi ve Duygusal Yüz İfadelerini Tanıma Becerileri: Araştırma sonuçlarına göre annenin öğrenim düzeyi çocukların mutlu, üzgün, öfkeli yüz ifadelerini tanımalarında etkili olurken şaşkın yüz ifadesini tanıma becerisinde etkili olmadığı bulunmuştur. Diğer yandan babanın öğrenim düzeyinin çocukların mutlu, üzgün, öfkeli ve şaşkın yüz ifadelerini tanıma becerilerinde etkili olduğu bulunmuştur. Bu sonuçlara göre çocuğun gelişimi ve eğitiminde etkisi olan ailenin iletişim ile ilgili temel becerileri kazanmada da önemli bir yere sahip olduğu görülmektedir. Anne babanın eğitim düzeyi arttıkça çocukların yüz ifadelerini tanıma becerileri de artmaktadır. Eğitim düzeyi yüksek ailelerin çocuklarını sağlıklı iletişim kurma becerileri ile ilgili konularda daha fazla destekledikleri görülmektedir. Babanın eğitim düzeyi ile çocuğun şaşkın yüz ifadesini tanıma becerisi arasında ilişkinin varlığı bizi babanın çocuğun sağlıklı iletişim kurma ile ilgili becerileri kazanımında ne kadar etkili olduğunu göstermektedir.

Kardeş Sayısı ve Duygusal Yüz İfadelerini Tanıma Becerileri: Araştırma sonuçlarına göre kardeş sayısına göre çocukların mutlu, üzgün, öfkeli, şaşkın yüz ifadelerini tanıma becerileri arasında ilişki olmadığı görülmektedir. Bu noktada önemli olan çocuğun iletişime girdiği birey sayısı değil iletişimin kalitesidir. Nitelikli iletişim kurma çocuğun dört temel duygusal yüz ifadelerini tanıma becerisinin desteklenmesinde temel öğedir.

KAYNAKÇA

- Ailes, R. ve J. Kraushar. (1999). **Mesaj Sızsınız.** (Çev: Alev Önder). Beşinci Basım, İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Cüceloğlu, D. (1968). "Üç farklı Kültürde Yüz İfadeleri İle Bildirişim." **Tecrübi Psikoloji Çalışmaları**, İstanbul: İstanbul Üniversitesi. (1997). **Yeniden İnsan İnsana**. 14. Basım, İstanbul: Remzi Kitabevi.

- Doğru, S. (1999). “Zihin Engelli Çocukların Duygusal Yüz İfadelerini Tanıma Durumlarının Deđerlendirilmesi.” Yayınlanmamış Doktora Tezi, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi SBE.
- Dinçer, Ç. A. (1995). “Anaokuluna Devam Eden 5 Yaş Grubu Çocuklarına Kişiler Arası Problem Çözme Becerilerinin Kazandırılmasında Eğitimin Etkisinin İncelenmesi.” Ankara: Hacettepe Üniversitesi SBE.
- Dönmezer, İ. (1999). **Ailede İletişim ve Etkileşim**. 1. Basım, İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Jongeward, D. ve M. James. (1993). **Kazanmak İçin Doğarız**. (Çev: Tülin Şenruh). 2. Baskı, İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Pollak, S. D., Cicchetti, D., Hornung, Katherine & Reed, A. (2000). Recognizing Emotion in Faces: Developmental Effects of Child Abuse and Neglect. **Developmental Psychology**, Vol:36, No:5, 679-688.
- Sayıl, M. (1996). “Okulöncesi Dönemdeki Çocukların Duygusal Yüz İfadelerini Tanıma ve Çizme Becerileri.” **Türk Psikoloji Dergisi**, Cilt:11, Sayı:36.